

Ranking the Capacities for Creating Economic Prosperity in Region 9 of Land Use Planning

Mohammad Ghaffaryard¹

Mohsen Zanganeh²

Abdul Basir Qaderi³

Received: 14/12/2022

Accepted: 16/7/2023

Introduction

Assessing the capacity to foster economic prosperity is a critical and constructive factor for planning and implementing any government's long-term strategies within a region or society. Without an accurate evaluation of economic prosperity, governments and economic policymakers may encounter epistemological challenges within their economic communities. Therefore, a comprehensive understanding of a region's economic prosperity is essential for policy planning. Regions and villages serve as the primary levels of management and are the main implementers of government policies. In today's world, the regional economy plays a significant role in management and development planning. The regional economy comprises various sectors, each possessing different capacities and capabilities. For regional development and national development planning, it is imperative not to make assumptions about investment, production, and employment being constant across all sectors. Optimal allocation of production facilities and resources requires consideration of regional potentials and capabilities in the production of goods and services in all national development plans. This approach can potentially increase the share of economic sectors in national production. Therefore, identifying drivers to create economic prosperity in the 9th region of land use planning is considered an important strategy for implementing economic development growth policies. Given the importance of this subject, this research aims to measure the capacity for creating economic prosperity in the 9th district using a multi-criteria decision-making method. The research seeks to assess which cities have a higher capacity and potential for creating economic prosperity in the 9th region. It also aims to determine the importance coefficient of different economic sectors from experts' perspectives. The results indicate that agriculture, mining, services, and industry are highly significant in the region for economic prosperity.

-
1. Assistant Professor of Economics, Faculty of Social and Behavioral Sciences, Ahlul Bayt International University, Iran, (Corresponding Author) ghaffary2@yahoo.com
 2. Assistant Professor of Economics, Faculty of Social and Behavioral Sciences, Ahlul Bayt International University, Iran, zanganeh.mohsen@gmail.com
 3. MA Student of Economics, Faculty of Social and Behavioral Sciences, Ahlul Bayt International University, Iran abdulbasir.qaderi786@gmail.com

Methods

The main objective of this study is to identify the drivers of economic prosperity among large cities (region 9 of land use planning) based on a multi-criteria decision-making model. This study is applied in terms of its objectives. The data collection methodology is based on library and documentary data, as well as questionnaires. The output from these questionnaires has been processed using Expert Choice software. The research approach is descriptive-analytical. The data used in this research are obtained from the Statistical Center of Iran. The study's statistical population encompasses nine regions (South, North, and Razavi) and 52 counties within these regions. The research aims to rank these nine regions and 52 counties using the TOPSIS model and hierarchical analysis. The methodology for implementing this ranking process is detailed in the following sections.

Findings

The findings from the TOPSIS (AHP) model, based on the insights of twelve experts in the field of economic sciences and planning, indicate that the agriculture index, with a weight of 0.421, is ranked first. This is followed by the mining index with a weight of 0.277 in second place, and the service index with a weight of 0.157 in third place. The industry index, with a weight of 0.145, is positioned last. When excluding the added value of oil and gas, the cities are ranked as follows: Mashhad leads with a score of 0.593, followed by Khaf with a score of 0.463, and Zirkuh with a score of 0.414, placing them in first, second, and third places respectively. Conversely, the cities of Salehabad (score: 0.014), Sheshtamad (score: 0.002), and Kuhsorkh (score: 0.001) are ranked at the bottom.

Conclusion

This study aims to rank the potential for economic prosperity in the ninth region of Iran's land use planning. The ranking is based on a multi-criteria decision-making model, utilizing four sub-economic indices from the country's national accounts in 2020. These economic sub-indices are categorized into four sectors: agriculture, industry, mining, and services. The Analytic Hierarchy Process (AHP) model was employed to weight these indices and determine their significance. Through pairwise comparison of the four indices and assigning weights based on expert opinions, it was determined that the agriculture sector received the highest weight of 0.421, followed by mining with a weight of 0.277. The service sector was assigned a lower weight of 0.157, while the industry sector received the lowest weight of 0.145.

Keywords: Economic Prosperity; Added Value; Hierarchical Analysis; Land Use Planning.

References

- Abdoli, G., Kardgar, R., Kazemi, A., & Molaei Qelichi, M. (2017). Rotbe-bandi-ye ostān-hā-ye keshvar az nazar-e ijād-e arzesh-afzode-ye zir bakhsh-hā-ye eqtesādi bar asās-e model-e tasamim-giri-ye chand māyāri [Ranking the Iran's provinces based on added value in the economic subsectors by means of multi-criteria decision-making models (VIKOR)]. *Regional Planning*, 7(26), 1-14. [In Persian]
- Bakhtiari, S., & Dehghanzadeh, M. (2012). Naqsh-e fa'aliyat-haye san'ati dar tose'e-ye eqtesadi rahyaft-e model-e dadeh - setandeh (manateq-e shahri) [The role of industrial activities in the economic development of the data-output model approach (urban areas)]. *Planning and Budgeting*, 18(2), 59-79. [In Persian]
- Bettencort, M. (2010). Financial development and economic growth in Latin America: Is Schumpeter right? *Journal of Policy Modeling*, 34(12), 458-475.
- Castro, V. (2012). The duration of Economic expansions and recessions: more than duration dependence. *Journal of Macroeconomics*, 32(20), 347-365.
- Durrani, R., & Barati, J. (2013). Naqsh-e san'at-e gardeshgari dar ijad-e eshteghal dar ostān-e Razavi" [The role of tourism industry in creating employment in Razavi province]. *Tourism Management Studies*, 8(25), 109-134. [In Persian]
- Ezri, M., & Faghani, F. (1392). Karbord-e AHP va Topsis jahat-e olaviyat-bandi-ye avamel-e moaser bar boruz-e fesad-e edari va rahkarha-ye moqabele ba an [AHP and Topsis for prioritizing factors and strategies to combat administrative corruption]. *Journal of Applied Mathematics*, 10(1), 43-57. [In Persian]
- Farjirad, K., & Kazemian, G. (2016). Tahlil-e fazāyi-e avāmel-e ejtemāi va farhangi-e pishrān va māne' āmāyesh va tose'eh-ye mantaghe'i dar ostān-e khorāsān-e shomāli [Spatial analysis of social and cultural factors driving and hindering regional development in North Khorasan province]. *Applied Sociology*, 28(4), 155-172. [In Persian]
- Gao, Y., Zheng, Y., Hu, A., & Meng, G. (2015). Input-Output-Based Genuine Value Added and Genuine Productivity in China's Industrial Sectors (1995-2010), Institute of Development Economics. *Proceedings of the German Development Economics Conference*, 2(13), 132-151.
- Habibi Nasab, S. M. I., Mugheri, H., & Baskha, M. (2011). Avāmel-e mo'asser bar arzesh-afzode-ye kārgāh-hā-ye san'ati bā dah nafar kārkon va bishtar [Factors affecting the added value of industrial workshops with ten workers and more]. *Economic Research*, 92(45), 47-64. [In Persian]
- Javanshiri, M., Namdarzadeh, M., & Nabiuni, S. (1400). Shenāsāyi va tahlil-e pishrān-hā-ye kelidi moaser bar tahaghozpaziri-ye tarhā-ye āmāyesh-e sarzamin: Motāle'at-e moredi-e ostān-e rezavi [Identification and analysis of key drivers affecting the realization of land improvement projects: A case study of Razavi province]. *Geographical Studies of Arid Regions*, 12(42), 62-87. [In Persian]

- Jafari Samimi, A., & Sadat Naqvi, S. (2007). Barrasi-e maziat-e nesbi-e arzesh-afzude- bakhsh-hā-ye eqtesādi dar mantagh bar asās-e amalkard-e barnāme-h-ye sevom-e tose'eh [Investigating the relative value-added advantage of economic sectors in the region based on the performance of the third development program]. *Knowledge and Development*, 15(23), 1-24. [In Persian]
- Mehnatfar, Y., Soleimani, H., & Babaei, S. (2014). Tāyid-e arzesh-afzude-ye bakhsh-hā-ye mokhtalef-e eqtesādi bar roshd-e eqtesādi-ye ostān-hā dar barnāme-h-ye chahārom-e tose'eh (bā tākid bar bakhsh-e keshāvāri) bā estefāde az dāde-hā-ye tābloi
- [The verification of the value added of different economic sectors on the economic growth of provinces in the fourth development plan (with emphasis on the agricultural sector) using input-output data]. *Research Journal of Macroeconomics*, 10(20), 1-16. [In Persian]
- Khakpour, B. (2004). Barrasi-e vaz'iyat-e eqtesādi-ye navāhi-ye rustāyi va tāsir-e ān bar mohājerat-hā-ye rustāyi shahrestān-e shirvān [Investigation of the economic situation of rural areas and its effect on rural migrations of Shirvan city]. *Geography and Regional Development*, 2(4), 159-180. [In Persian]
- Khanifar, H. (2010). Darāmdi bar mafhum-e āmāyesh-e sarzamin va kārbordehā-ye ān dar irān [An introduction to the concept of land preparation and its applications in Iran]. *Land Preparation Magazine*, 2(2), 5-26. [In Persian]
- Mohammadzadeh, P., Beheshti, M. B., & Ghasemlou, K. (2017). Tahlil-e taghirāt-e sākhtāri va maziat-e raghābat-e bakhsh-hā-ye eqtesādi-ye shahrestān-hā-ye keshvar bā estefāde az model-e taghyir-e sehm-e poyāyi va fazāyi [Analysis of structural changes and competitive advantage of economic sectors in the counties of Iran using the dynamic and spatial shift-share model]. *Economic Policies*, 26(88), 71-106. [In Persian]
- Monchuk, D. C., Miraowski, J. A., & Hayes, D. J. (2007). An analysis of regional economic growth in the U.S. Midwest. *Review of Agricultural Economics*, 29(1), 17-39.
- Mousavi, M., & Kohki Sadat, F. (2015). Olaviat-senji-e shākhes-hā-ye tose'eh-ye irāni eslāmi dar tahaghogh-e āmāyesh-e sarzamin dar ostān-e khorāsān-e razavi (bā roikard-e adālat-mehvari) [Priority assessment of Iranian Islamic development indicators in the realization of spatial planning of Khorasan Razavi province with the justice-based approach]. *Geography and Development*, 14(45), 120-193. [In Persian]
- Mousavi, M., Ghadri, R., Taghilo, A. A., & Sadat Kahaki, F. (2017). Tadvin-e senāriohā-ye tahaghogh-paziri-ye āmāyesh-e sarzamin: Motāl-e moredi-e ostān-e Khorasan-e Razavi [Scenario development in feasibility of land-use planning: A case study of Razavi Khorasan]. *Town and Country Planning*, 10(1), 65-91. [In Persian]

- Najafi, A. A., Farhang Moghadam, B., Noorzaei, I., & Movahdi, F. (2015). Arzyābi-ye kami va entekhāb-e system-e behine-ye ejrā jahat-e projehā-ye āzādrāhi bā rooykarde AHP dar vezarat-e rāh va shahrsāzi [Assessing and choosing the best implementation system for highway projects using the AHP approach within the Ministry of Roads and Urban Development]. *Journal of Transportation Research*, 13(1), 88-100. [In Persian]
- Nicholas, A., Ghassen, M., Emmanuel, S., Ahdi, N. A., & Rangan, G. (2014). Dutch disease effect of oil rent on agriculture value added in middle east and north African (MENA) countries. *Journal of Energy Economics*, 45(3), 485-490.
- Odedokun, M. O. (1996). Alternative econometric approaches for analyzing the role of the financial sector in economic growth: Time-series evidence from LDCs. *Journal of Development Economics*, 50, 119-146.
- Omidvari, Z., & Moghdisi, R. (2018). Barāvord-e arzesh-afzode-ye belghove-ye zirbakhsh-hā-ye keshāvarzi: Moqāyese-ye rahyāft-hā-ye novin va marsoom [Estimating the potential added value of agricultural subsectors: Comparing modern and conventional approaches]. *Agricultural Economics and Development*, 27(105), 171-204. [In Persian]
- Feshari, M. (2015). Avāmel-e moaser bar modat-zamān-e baqā-ye ronagh-e eqtesādi-ye keshvar-hā-ye montakhab-e sāzmān-e hamkāri-ye eslāmi: rahyāft-e tahlil-e baqā [Factors affecting the duration of economic prosperity in selected countries of the Irganization of Islamic Cooperation: A survival analysis approach]. *Economic Modeling*, 10(3), 97-120. [In Persian]
- Ramezani, S. M., Hajipour, M., & Behrouzi, M. (2013). Olovīat-bandi-ye bakhsh-hā-ye eqtesādi-ye ostān-e jonubi bā estefāde az farāyand-e tahlil-e selsele-marāteb [Prioritization of the economic sectors of South Province using the analytical hierarchy process (AHP)]. *Economic Journal*, 9(4), 55-82. [In Persian]
- Roland, G. (2016). *Economic development* (M. Soleimani, Trans.). Tehran: Ketab Naveen. [In Persian]
- Sephevand, F., & Naderi, M. (2019). Rāhkār-hā-ye tose'e-ye manātegh-e rostāyi dar shahrestān-e Nahāvand bā tākid bar motanavv'-sāzi-ye eqtesād [Strategies for the development of rural areas in Nahavand city with an emphasis on diversifying the economy]. *Rural and Development Quarterly*, 24(94), 1-32. [In Persian]
- Sakhai, E., Fahimifar, F., & Fahimifar, F. (2014). Pāyesh-e amalkard va rotbe-bandi-ye ostān-hā bar asās-e shākhes-hā-ye howze-ye vezarat-e omur-e eqtesādi va dārāyi [Monitoring the performance and ranking of the provinces based on the indicators of the Ministry of Economic Affairs and Finance]. *Economic Journal*, 15(11-12), 5-26. [In Persian]
- Shakri, A. (2015). *Eqtesād-e kalān, nazariye-hā va siāsat-hā* [Macroeconomics, theories and policies]. Tehran: Rafe. [In Persian]

- Sadeghi Shahedani, M., & Ghafarifard, M. (2008). Barrasi-ye maziyat-hā-ye nesbi va tahlil-e pāzhuhes-e sākh-tāri-ye toli'd-e nākhāles-e dākheli dar shahrestān-hā-ye keshvar [“Analysis of comparative advantages and structural production of gross domestic product in the provinces of the country]. *Economic Researches and Policies*, 50(7), 115-136. [In Persian]
- Vosoughi, F. (1998). Mantaghe-bandi dar Iran [Zoning in Iran]. *Geographical Research*, 49(50), 25-46. [In Persian]
- Wang, R., Bing, X., Suocheng, D., Zehong, L., Duoxun, B., & Zhang, W. (2021). Research on the spatial differentiation and driving forces of eco-efficiency of regional tourism in China. *Journal of Sustainability*, 13(1), 259-280.
- Yazdanjoo, M., & Rabiei, M. (2015). *Arzesh-afzode-ye eqtesādi va arzesh-afzode-ye bāzār* [Economic added value and market added value]. [Paper Presentation]. The World Conference on Management, Economics, Accounting and Human Sciences. [In Persian].

مقاله علمی - ترویجی

رتبه‌بندی ظرفیت‌های ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمینمحمد غفاری فرد^۱محسن زنگنه^۲عبدالبصیر قادری^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۲۵

مشاهده مقاله منتشر شده: دوره ۱۷، شماره ۳

http://www.farhangekhorasan.ir/article_176012.html**چکیده**

مناطق یکی از بخش‌های مهم جهت رشد اقتصادی و تولید یک کشور به شمار می‌آید. ارزش‌افزوده بخش‌های مهم اقتصادی نشان‌دهنده بهره‌گیری متناسب از منابع انسانی و طبیعی متناسب به هر منطقه است. امروزه رشد اقتصادی مناطق یک بحث کلیدی و مهم برای دولت و جامعه محسوب می‌شود. رشد اقتصادی یک منطقه دربرگیرنده رشد همه‌جانبه در تمام بخش‌های موجود در آن جامعه است تحقیق حاضر بررسی رشد و رونق اقتصادی پنجاه‌ودو شهرستان در منطقه ۹ آمایش سرزمین از طریق رتبه‌بندی ارزش‌افزوده انجام شده است؛ بنابراین، ابتدا با استفاده از نظر دوازده نفر از خبرگان و متخصصین مبتنی بر روش تحلیل سلسله‌مراتبی ضریب اهمیت بخش‌های کشاورزی، معدن، صنعت و خدمات شناسایی شد، سپس جهت دستیابی به رتبه شهرستان‌ها با استفاده از داده‌های مرکز آمار و با استفاده از روش تاپسیس شهرستان‌هایی که ایجاد رونق اقتصادی در منطقه را دارند شناسایی شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد جهت رونق اقتصادی به ترتیب بخش کشاورزی، معدن، خدمات و صنعت از اهمیت بالایی در منطقه برخوردار هستند. همچنین با استفاده از روش تاپسیس مشخص شد جهت ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمین، به ترتیب شهرستان مشهد با گرفتن ضریب ۰/۵۹ در رتبه اول قرار گرفت

۱. استادیار علوم اقتصادی، دانشکده علوم اجتماعی و رفتاری، دانشگاه بین‌المللی اهل‌بیت، تهران، ایران، نویسنده مسؤول
ghaffary2@yahoo.com

۲. استادیار علوم اقتصادی، دانشکده علوم اجتماعی و رفتاری، دانشگاه بین‌المللی اهل‌بیت، تهران، ایران
zanganeh.mohsen@gmail.com

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشکده علوم اجتماعی و رفتاری، دانشگاه بین‌المللی اهل‌بیت، تهران، ایران
abdulbasir.qaderi786@gmail.com

است و به ترتیب شهرستان‌های خواف ۰/۴۶ و زیر کوه ۰/۴۱ در رتبه دوم و سوم قرارداد و شهرستان‌های صالح‌آباد ۰/۰۱۴، ششتمد ۰/۰۲۳ و کوه سرخ ۰/۰۰۲ به ترتیب در رتبه‌های آخر قرار گرفته‌اند؛ بنابراین سیاست‌گذاران اقتصادی در منطقه می‌بایست منابع و تسهیلات مختلف را جهت ایجاد رونق اقتصادی در بخش‌های کشاورزی صنعت، خدمات و معدن در اولویت قرار دهند و امکانات زیرساختی را جهت ارتقای شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در شهرستان‌های کم برخوردار فراهم نمایند.

واژگان کلیدی: رونق اقتصادی، ارزش افزوده، تحلیل سلسله‌مراتبی، آمایش سرزمین.

۱. مقدمه

سنجش ظرفیت ایجاد رونق اقتصادی یکی از عوامل مهم و سازنده برای طرح و تطبیق برنامه‌های درازمدت هر دولت در یک منطقه و جامعه است که دولت‌های و سیاست‌گذاران اقتصادی بدون سنجش ایجاد رونق اقتصادی مناطق در سیاست‌گذاری‌های خودشان دچار مشکلات معرفت‌شناختی از جامعه اقتصادی می‌شود؛ بنابراین لازم است از رونق اقتصادی مناطق آگاهی کامل و جامع را داشته باشند تا سیاست‌های خود را بر اساس آن طرح کنند. از نظر برخی دیگر صاحب‌نظران، توسعه مناطق یک وسیله اجتماعی برای تقویت مشارکت و سوق دهی آن به سوی تقویت حکومت و ایجاد تغییر در روابط قدرت مناطق است. توسعه فرایند نوسازی و بازسازی جامعه بر اساس اندیشه‌ها و باورهای تازه است. برداشت مشترک از مفهوم توسعه مناطق حاکی از این است که هدف اساسی آن توسعه، رشد و تعالی همه‌جانبه یک جامعه و کشور است، از این‌رو، شناخت و درک شرایط و مقتضیات جوامع انسانی و نیازهای آن‌ها در ابعاد مادی و معنوی از جمله اقدامات اساسی دولت و سیاست‌گذاران در مسیر پیشرفت و توسعه تلقی می‌شود (سپهوند و نادری، ۱۳۹۹: ۲۴۲).

مناطق و روستاها به‌عنوان سطوح اصلی مدیریت و عامل اصلی اجراکننده‌ی سیاست‌های دولت و سیاست‌گذاران قرار گرفته است و در زندگی امروزه اقتصاد منطقه‌ای در مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه‌ای از اهمیت زیادی برخوردار است. اقتصاد در منطقه یا اقتصاد منطقه‌ای دارای بخش‌های گوناگونی است که هر بخش از آن دارای ظرفیت و توانایی گوناگونی هستند؛ بنابراین برای توسعه

مناطق و برنامه ملی توسعه نباید بر اساس مفروضات پیش رفت و به دنبال آن میزان سرمایه‌گذاری، میزان کم‌وکاست تولید و اشتغال را برای تمام آن‌ها یکسان و ثابت در نظر گرفت؛ زیرا تخصیص بهینه‌ای امکانات و منابع تولیدی ایجاد می‌کند که در تمام برنامه‌های توسعه ملی به پتانسیل‌ها و توانمندی‌های منطقه‌ای در تولید کالا و خدمات توجه صورت گیرد (جعفری صمیمی و سادات نقوی، ۱۳۸۷: ۸).

در دهه‌های اخیر رشد و توسعه مناطق به‌عنوان یکی از اهداف مهم دولت‌ها محسوب می‌شود. از این‌رو، دستیابی کشور به جایگاه اول اقتصادی در منطقه به‌عنوان یکی از اهداف عالی در سند چشم‌انداز بیست‌ساله این کشور عنوان شده است. به‌منظور تحقق این هدف باید ظرفیت‌ها و توانایی‌های بالقوه مناطق شناسایی شود. از آنجایی که کشور ما به لحاظ داشتن محدوده‌های جغرافیایی، شرایط اقلیمی، مرزهای آبی و خاکی دارای شرایط متفاوتی است؛ بنابراین، هر منطقه ظرفیت و توانمندی‌های مخصوص به خود را دارا است (خنیفر، ۱۳۸۹: ۱۲).

با توجه به اینکه توزیع ناهمگون منابع و عوامل تولید، استعدادها و قابلیت‌های متفاوتی را برای مناطق مختلف به وجود آورده است، بنابراین، در اجرای برنامه‌های توسعه ملی و منطقه‌ای لازم است که تخصیص منابع با توجه به شرایط موجود مناطق انجام گیرد (سخایی، فهیمی‌فر و فهیمی‌فر، ۱۳۹۴: ۱۳)؛ در این راستا، شناسایی عوامل موثر در رشد اقتصادی و درک توانایی‌ها و چالش‌های مناطق می‌تواند زمینه ارتقای سطح سیاست‌گذاری‌های مرتبط با مناطق و تصمیم‌گیری درست مبتنی بر آگاهی را برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران ملی و محلی فراهم آورد (صادقی شاهدانی و غفاری فرد، ۱۳۸۸: ۱۱۵).

از این‌رو، شناسایی پیشران‌ها جهت ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمین یکی از راهبردهای مهم برای تطبیق سیاست‌های رشد توسعه اقتصادی به شمار می‌آید. با توجه به آنچه گفته شد، تحقیق حاضر به سنجش ظرفیت ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش با استفاده از روش تصمیم‌گیری چندمعیاره پرداخته است. مهم‌ترین پرسش‌های این بررسی عبارتند از: در منطقه ۹ آمایش سرزمین چه شهرستان‌هایی ظرفیت و پتانسیل بالاتری در ایجاد رونق اقتصادی دارند؟ و همچنان ضریب اهمیت بخش‌های مختلف اقتصادی از دید خبرگان چگونه است؟

۲. مبانی نظری

امروزه رشد اقتصادی مناطق یک بحث کلیدی و مهم برای دولت و جامعه محسوب می‌شود. رشد اقتصادی یک منطقه دربرگیرنده رشد همه‌جانبه در تمام بخش‌های موجود در آن جامعه است. بنا تا زمانی که یک جامعه به رشد اقتصادی مناطق خویش دست نیابد به رشد و توسعه پایداری اقتصادی دست نمی‌یابد. رشد و توسعه اقتصادی به‌صورت عام و توسعه اقتصاد منطقه‌ای به‌صورت خاص از اهداف اولیه همه اقتصادهای کشورهای دنیا است.

توانایی کشورها در استفاده از امکانات و ظرفیت در جهت رشد اقتصادی موضوع بسیار مهمی در اقتصاد جهانی است. همان‌طوری که اغلب کشورهای توسعه‌یافته، از توانایی و ظرفیت‌های خویش برای رشد اقتصاد به‌خوبی استفاده نموده‌اند (امیدوار و مقدسی، ۱۳۹۸: ۱۷۴). اقتصاد منطقه‌ای برگیرنده بخش‌های مختلف اقتصادی با توانایی‌های بالقوه متفاوت است. تغییرات در هریک از این بخش‌ها از طریق بهره‌وری سرمایه و نیروی کار، ابداعات فناوری و هزینه عوامل تولید به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم رشد اقتصادی کل کشور را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد (محمدزاده، بهشتی و قاسملو، ۱۳۹۷: ۷۶).

نظریه‌های رشد اقتصاد منطقه‌ای بر اساس فروض مشخص، عوامل خاصی را به‌عنوان محرک‌های رشد اقتصادی در سطح مناطق معرفی می‌نمایند. مدل رشد نوکلاسیک بر مبنای فروض مشخص، نیروی کار، سرمایه و فناوری و همچنان تخصیص بهینه منابع بین بخش‌های مختلف اقتصادی را به‌عنوان عوامل مؤثر بر رشد مناطق معرفی می‌نماید. بر اساس دیدگاه این گروه تحرک عوامل در بین مناطق، تأثیر بیشتری بر رشد اقتصادی مناطق مختلف دارد. به عقیده این‌ها عوامل تولید به‌سوی مناطقی سوق می‌یابد که دارای بازدهی بیشتری باشند (صادقی شاهدانی و غفاری فرد، ۱۳۸۸: ۱۱۶). در کل افزایش تولید (افزایش سرمایه یا نیروی کار)، افزایش بهره‌وری عوامل تولید و استفاده از ظرفیت‌ها و توانایی‌های موجود در اقتصاد از مهم‌ترین منابع رشد اقتصادی محسوب می‌شوند (محنت‌فر، سلیمانی و بابایی، ۱۳۹۴: ۷).

بنابراین با شناسایی بخش‌های مختلف اقتصادی با کارایی ایجاد ارزش افزوده، می‌توان در افزایش رشد و رونق اقتصادی در مناطق و نهایت کل کشور گام‌های موثری برداشت. با توجه به ظرفیت، اهمیت و رتبه بخش‌های مختلف اقتصادی در ایجاد ارزش افزوده در منطقه و نقش مناطقی که پیشران در رشد و توسعه اقتصادی در سایر مناطق هستند به نحوی که با اثرگذاری در اقتصاد منطقه و ایجاد قطب اقتصادی و سرریز منافع ناشی از رشد اقتصادی در منطقه به سایر مناطق می‌توان آن بخش‌ها و مناطق پیشران را به‌عنوان راهبرد اساسی برای رونق اقتصادی مناطق و کشور ذکر کرد.

ارزش‌افزوده اقتصادی برای اولین بار توسط استرن- استوارت^۱ به‌منظور ارائه خدمات مشاوره‌ای به شرکت‌هایی که می‌خواستند یک سطح جریان خدمتی مناسبی را برای مدیرانشان تعیین کنند، ایجاد و ارائه شد (عبدلی و دیگران، ۱۳۹۶: ۴). ارزش‌افزوده، تداعی‌گر تولید ثروت و ارزش‌مآزاد در یک اقتصاد و میزان موفقیت بخش‌های اقتصادی در جهت افزایش بهره‌وری از عوامل تولید است. یا به‌عبارت‌دیگر تفاوت میان دریافتی‌ها و پرداختی‌ها، اساس و مفهوم ارزش‌افزوده را تشکیل می‌دهد (حبیبی‌نسب، موقری و باسحا، ۱۳۹۱: ۵۱). ارزش‌افزوده اقتصادی یک معیار عملکرد ساده تلقی می‌شود و تصویر واقعی از ایجاد ثروت برای سهام‌داران ارائه کرده و برای بهبود منافع کوتاه‌مدت، بلندمدت و شناسایی فرصت‌ها در تصمیمات سرمایه‌گذاری به مدیران کمک می‌کند. مفهوم ارزش‌افزوده در فعالیت‌های اقتصادی عبارت است از افزایش ارزش پولی یک کالا و خدمات بر اثر انجام کار و یا خدمتی بر روی آن است که سبب تغییر کارکرد و بهبود کیفیت در آن شود (عبدلی و دیگران، ۱۳۹۶: ۵). دکتر کارل می‌گوید «ارزش‌افزوده اقتصادی ابهام‌شخص‌های برنامه‌ریزی چندگانه موجود را برطرف نموده و زبان مشترکی را برای همه به وجود می‌آوردند». طرفداران مفهوم ارزش‌افزوده اقتصادی ادعا می‌کنند که این شاخص بهترین معیار برای سنجش عملکرد محسوب می‌شود (یزدان‌جو و ربیعی، ۱۳۹۵: ۵).

یکی از مهم‌ترین موارد استفاده از ارزش‌افزوده محاسبه تولید ناخالص داخلی است. در این روش ابتدا فعالیت‌های اقتصادی را با N بخش تقسیم می‌کنند، به این صورت که هیچ فعالیت اقتصادی در بیش از یک بخش قرار نگیرد و همه فعالیت‌ها در بخش‌های خود لحاظ شوند تا از احتساب

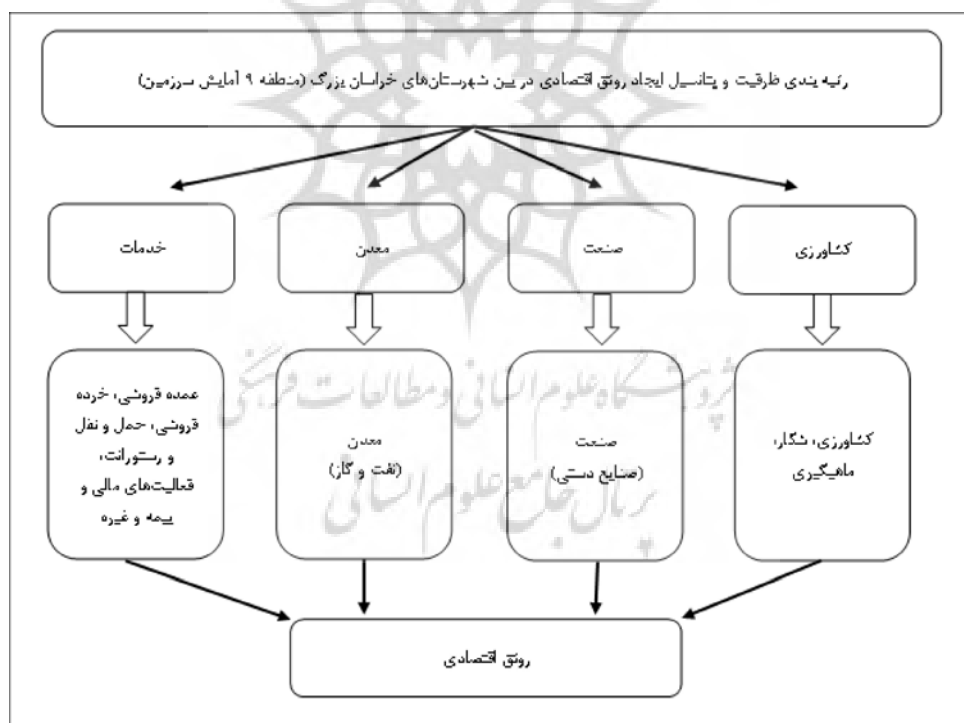
مضاعف و نادیده گرفتن بعضی از فعالیت‌ها اجتناب شود، سپس سراغ هر یک از بخش‌ها رفته و تمام ارزش‌های اقتصادی که توسط هر بخش ایجاد شده، مورد محاسبه قرار می‌گیرد. مبنای محاسبه ارزش افزوده هر بخش، ارزش‌های اقتصادی تولید شده در سال جاری توسط عوامل تولیدی تعریف شده در آن بخش است. مجموع ارزش افزوده این بخش‌ها در واقع کالا و خدماتی است که توسط عوامل تولید در یک اقتصاد در سال معین تولید شده است (شاکری، ۱۳۹۵: ۲۲).
تغییر ساختاری بیانگر این است که در آن بخشی از کشورها توسعه می‌یابد؛ اما بخش دیگر از کشورها نزول می‌کند، منظور از تغییر ساختاری عبور از اقتصاد کشاورزی سنتی متکی به روش‌های کشت سنتی به یک اقتصاد غالباً شهری و متکی بر فناوری مدرن و عصری است. گذار از یک اقتصاد کشاورزی به یک اقتصاد صنعتی با بهره‌وری پایین (اقتصاد که در آن غلبه با بخش کشاورزی است) به اقتصاد صنعتی و مدرن با بهره‌وری بالا است. اقتصادهای پیشرفته در جهان امروزی این فرایند را در قرن‌های ۱۸ و ۲۰ میلادی طی کرده‌اند (رولاند، ۱۳۹۶: ۱۹۹).

سنجش ظرفیت در لغت به معنای متفاوتی بیان شده است که این معانی می‌توان " حداکثر مقداری که چیزی می‌تواند بپذیرد" یا میزان مقداری چیزی که می‌تواند تولید کند یا برای روش برای نگهداری، ذخیره و تطابق اشاره نمود. به همین جهت ظرفیت به معنای مختلفی را می‌پردازد. برای مثال مفهوم ظرفیت اقتصادی، ظرفیت اجتماعی و ظرفیت محیط زیستی که به معنای گوناگونی تعریف شده است (داریوش‌پور، غزیزی و اصغرزاده، ۱۳۹۵: ۵۶).

امروزه بخش صنعت در مقایسه با سایر بخش‌های مولد اقتصادی به‌عنوان بخش رهبری‌کننده در عرصه اقتصادی شناخته شده است. رشد صنعت باعث می‌شود که قدرت عوامل تولید با توجه به توسعه روزافزون علم و فناوری به‌صورت مستقیم و مستمر افزایش یابد. با صنعتی شدن یک کشور امکان فراهم می‌شود که نیازهای مالی و مادی افراد جامعه بهتر تأمین شود و نیروی کار شاغل در بخش صنعت از حقوق و امنیت اقتصادی بهتری بهره‌مند شوند. توسعه صنعت علاوه بر آنکه باعث افزایش سهم کالاهای صنعتی صادراتی کشور می‌شود، می‌تواند ارزش افزوده بیشتری از طریق افزایش کمی و بهبود کیفی کالاها ایجاد کرده و تولید ملی و رفاه اقتصادی بیشتری را حاصل سازد (بختیاری و دهقان‌زاده، ۱۳۹۲: ۶۳).

کشور ایران به لحاظ داشتن محدوده‌های جغرافیایی، شرایط اقلیمی، مرزهای آبی و خاکی دارای شرایط متفاوتی است؛ بنابراین، هر منطقه ظرفیت و توانمندی‌های مخصوص به خود را دارا است (حسین‌زاده و فرزین، ۱۳۹۲: ۲). باتوجه به اینکه توزیع ناهمگون منابع و عوامل تولید، استعدادها و قابلیت متفاوتی را برای مناطق مختلف به وجود آورده است، بنابراین، در اجرای برنامه‌های توسعه ملی و منطقه‌ای لازم است که تخصیص منابع باتوجه به شرایط موجود مناطق انجام گیرد (سختایی، فهیمی‌فر و فهیمی‌فر، ۱۳۹۴: ۱۴). سازمان برنامه در رژیم گذشته در قالب آمایش سرزمین در برنامه عمرانی ششم کشور، شبکه‌ای از شهرهای بزرگ را موردتوجه قرار داده که به‌عنوان مناطق کشور شناخته می‌شوند (وثوقی، ۱۳۷۷: ۳۰). در حال حاضر، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی برای آمایش سرزمین کشور را به ۹ منطقه به شرح زیر تقسیم‌بندی کرده است:

منطقه ۹ دربرگیرنده سه استان است ۱- خراسان جنوبی ۲- خراسان رضوی ۳- خراسان شمالی

شکل (۱) مدل مفهومی تحقیق

۳. پیشینه تحقیق

۱. پیشینه‌های داخلی

خاکپور (۱۳۸۴) بررسی وضعیت اقتصادی نواحی روستایی و تأثیر آن بر مهاجرت‌های روستایی شهرستان شیروان که نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد میزان بالای مهاجرت جمعیت روستایی ریشه در مسائل اقتصادی دارد. همچنین نحوه خدمات‌رسانی و چگونگی اجرای پروژه‌های مختلف خدماتی نیز باعث تشدید مهاجرت روستاییان می‌شود. میزان کمبود مسکن در نقاط روستایی در دهه گذشته، روند روبه کاهش را نشان می‌دهد. رونق ساخت‌وساز واحدهای مسکونی از یک‌سو مهاجرت جمعیت روستایی از سوی دیگر بر روند کاهش میزان مسکن در این نقاط تأثیر گذاشته است (درانی و براتی، ۱۳۹۳: ۱۱۲).

فرجی‌راد و کاظمیان (۱۳۹۷) در پژوهشی در رابطه با «تحلیل فضایی عوامل اجتماعی و فرهنگی پیشران و مانع آمایش و توسعه منطقه‌ای در استان خراسان شمالی» به این نتیجه رسیده‌اند که شهرستان‌های مختلف استان خراسان شمالی در زمینه شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی، وضعیت‌های متفاوتی را نشان داده و در سطح کلان استان، مهم‌ترین عوامل اجتماعی و فرهنگی به‌صورت عوامل پیشران عمل کرده‌اند.

رضانی، حاجی‌پور و بهروزی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «اولویت‌بندی بخش‌های اقتصادی استان جنوبی با استفاده از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP)» نشان داده‌اند که بخش کشاورزی حائز اولویت بیشتری از نظر معیارهای مورد بررسی در این پژوهش است و بخش‌های صنعت و خدمات و بازرگانی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همچنین از میان معیارهای مورد بررسی، سه معیار فضای مطلوب کسب‌وکار، میزان اشتغال و تأمین امنیت پایدار بیشترین نقش را در دستیابی به هدف پژوهش دارا هستند.

موسوی و سادات کهکی (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان «تدوین سناریوهای تحقق‌پذیری آمایش سرزمین، استان رضوی به این نتیجه رسیدند که از میان سناریوهای تدوین شده، ۲۲ سناریوی با سازگاری قوی، ۲۷۴۰ سناریوی با سازگاری ضعیف و ۱۸۳۷ سناریوی ناسازگار، پیش‌روی آینده آمایش سرزمین استان وجود دارد.

فشاری (۱۳۹۵). در تحقیقی در رابطه با عوامل مؤثر بر مدت‌زمان بقای رونق اقتصادی کشورهای منتخب سازمان همکاری اسلامی (رهیافت تحلیل بقا) انجام دادند که نتایج برآورد مدل دلالت بر اثرگذاری مثبت متغیرهای نرخ تورم، قیمت نفت، درآمدهای نفتی، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی حقیقی و نسبت اعتبارات اعطا شده به بخش خصوصی در طول دوره رونق اقتصادی در کشورهای منتخب سازمان همکاری اسلامی دارد.

سپهوند و نادری (۱۳۹۹) به راهکارهای توسعه مناطق روستایی در شهرستان نهاوند با تأکید بر متنوع سازی اقتصاد. با استفاده از نرم‌افزاری میک‌مک تحلیل یافته‌ها انجام پذیرفت نتایج نشان داد که مؤلفه‌های استفاده از ظرفیت تولید هر روستا، ایجاد واحدهای صنعتی در اطراف محیط‌های روستایی تقویت زیرساخت‌های ارتباطی، حمایت‌های اجتماعی از قبیل بیمه و نیز ایجاد بنگاه‌های زودبازده، با بیشترین اثرات مستقیم و غیرمستقیم بر سایر مؤلفه‌ها، از مهم‌ترین راهکارها در راستای متنوع سازی اقتصاد جوامع روستایی نهاوند به شمار می‌رود.

جوانشیری، نامدازاده و نبیونی (۱۴۰۰) به شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر تحقق‌پذیری طرح‌های آمایش سرزمین در استان رضوی پرداختند که نتایج آن‌ها نشان می‌دهد در بخش عوامل اصلی عدم تحقق‌پذیری طرح‌های آمایش سرزمین، عوامل «اقتصادی»، «مهاجرت و حاشیه‌نشینی» بیش‌ترین تأثیرگذاری را داشته و در بین عوامل فرعی نیز عوامل «محدودیت منابع، موقعیت مرزی استان و جامعیت نداشتن شناخت تمام قلمرو مورد مطالعه» و نیز «کمبود اطلاعات، ضعف مراکز تهیه طرح‌های آمایشی و حضور کم‌رنگ مراکز دانشگاهی» جزء سه پیشران مهم اول است.

۲. پیشینه‌های خارجی

اودیدوکون^۱ (1996) در تحقیقی اثر واسطه‌های مالی بر رشد ارزش‌افزوده ۷۱ کشور کمتر توسعه‌یافته را بررسی کردند که نتایج حاصله آن نشان می‌دهد که وجود اثر مثبت واسطه‌های مالی بر رشد ارزش‌افزوده‌ای کشورها است.

مانچوک، مایروسکی و هایس^۱ (2007) در مطالعه‌ای رشد اقتصادی منطقه‌ای در برخی مناطق آمریکا را بررسی کردند. نتیجه این تحقیق نشان می‌دهد علاوه بر تراکم جمعیت، میزان مالیات محلی و ایالتی و ترکیب گروهی سنی جمعیت، میزان فعالیت کشاورزی نیز بر رشد اقتصادی مؤثر بوده است.

بتنکورت^۲ (2010) در مطالعه‌ای به بررسی اثر توسعه مالی بر ارزش افزوده کشورهای لاتین را برای دوره زمانی ۱۹۸۰-۲۰۰۷ با روش پانل^۳ مورد آزمون قرارداد که نتایج حاصله از آن حاکی از وجود نقش تعیین‌کننده توسعه مالی بر رشد ارزش افزوده کشورهای موردنظر است.

کاسترو^۴ (2012). در مطالعه‌ای به بررسی طول مدت رکود و رونق اقتصادی در پنل^۵ از ۱۳ کشور صنعتی طی دوره زمانی ۱۹۷۸-۲۰۰۶ انجام داده بود که نتایج آن نشان می‌دهد طول مدت انقباض و انبساط دارای ارتباط مثبت با شاخص پیشروی مرکب و سرمایه‌گذاری است.

نیکولاس و همکاران^۶ (2014) در مطالعه‌ای به بررسی اثر بیماری‌های نفتی بر ارزش افزوده بخش کشاورزی کشورهای مناسبت^۷ برای دوره زمانی ۱۹۹۷-۲۰۱۱ با روش پانل انجام دادند که نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد که رونق بخش نفت به علت حرکت منابع به سمت بخش‌های نفتی سبب کاهش فعالیت‌های کشاورزی و کاهش ارزش افزوده این بخش خواهد شد.

جیو و همکاران^۸ (2015) در مطالعه‌ای با استفاده از جدول داده - ستانده ارزش افزوده واقعی بهره‌وری در چین را برای دوره زمانی ۱۹۹۵-۲۰۱۰ اندازه‌گیری کردند. نتایج حاصل از این تحقیق

1. Monchuk, Miraowski, Hayes

2. Bettencort

۳. به معنی صفحه یا تابلویی است در اقتصاد سنجی روشی است که از آن جهت آزمون داده‌های سری زمانی استفاده می‌شود.

4. Castro

۵. در لغت به معنی صفحه یا تابلویی است در اقتصاد سنجی روشی است که از آن جهت آزمون داده‌های سری زمانی استفاده می‌شود.

6. Nicholas, Ghassen, Emmanuel, Ahdi, Rangan

۷. به معنی خاورمیانه و شمال آفریقا اصطلاحی می‌باشد که برای نامیدن کشورهای عمده تولیدکننده نفت که در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا قرار دارند به کار می‌رود. حد این منطقه از کشور مراکش در شمال غربی قاره آفریقا آغاز می‌شود و تا ایران، شرقی‌ترین کشور منطقه خاورمیانه امتداد می‌یابد. این منطقه دارای ۶۰ درصد منابع نفتی و ۴۵ درصد منابع گازی جهان می‌باشد.

8. Gao, Zheng, Hu, Meng

نشان می‌دهد. اگرچه ازدست‌دادن سرمایه طبیعی در بخش‌های صنعتی چین از نظر ارزش افزوده کند شده است؛ ولی اثرات آن بر بهره‌وری در طول دهه گذشته هنوز کاملاً روشن است. وانگ و همکاران^۱ (2021) تمایز مکانی و نیروهای محرک بهره‌وری سازگار با محیط‌زیست، به‌اندازه‌گیری کیفیت توسعه صنعت گردشگری سبز در ۳۱ استان چین. به این نتیجه رسیده‌اند که نسبت بهره‌وری زیست‌محیطی گردشگری در مناطق ساحلی جنوب به نسبت مناطق غربی کاهش داشته که منجر به تمایز مکانی آشکار در الگوی توسعه اقتصادی-اجتماعی این مناطق شده‌اند.

نوآوری که در این تحقیق صورت گرفته است و این تحقیق را متمایز از تحقیق‌های قبلی می‌نماید بررسی سنجش ظرفیت ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمین است که در تحقیق‌های گذشته در قالب یک مقاله علمی بین شهرستانی انجام نشده است.

۴. روش تحقیق

موضوع اصلی این شناسایی پیشران ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمین بر اساس مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره است. این تحقیق از نظر هدف کاربردی بوده و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها مبتنی بر داده‌های کتابخانه‌ای-اسنادی پرسش‌نامه‌ای و خروجی پرسش‌نامه در نرم افزاری ایکسپرت چویز^۲ که به دو صورت توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است. داده‌های مورد استفاده در این تحقیق از مرکز آمار کشور جهت اخذ ارقام شده است.

جامعه آماری این تحقیق را منطقه ۹ (جنوبی، شمالی و رضوی) و ۵۲ شهرستان‌های آن تشکیل می‌دهد. در این تحقیق تلاش می‌شود تا با استفاده از مدل تاپسیس و تحلیل سلسله‌مراتبی به رتبه‌بندی منطقه‌ای ۹ و ۵۲ شهرستان‌های آن بپردازیم که شیوه اجرای آن در ادامه کار توضیح داده شده است.

جدول (۱) تعداد جمعیت ۵۲ شهرستان منطقه ۹ آمایش سرزمین

1. Wang, Bing, Suocheng, Zehong, Duoxun, & Zhang
2. Expert Choice

جمعیت ۵۲ شهرستان بزرگ								
جمعیت	شهرستان	رتبه	جمعیت	شهرستان	رتبه	جمعیت	شهرستان	رتبه
۱۰/۹۳۳	گرمه	۱	۷/۶۸۷	کلات	۱	۳/۰۰۱/۱۸۴	مشهد	۱
۲۵/۱۰۴	مانه و سملقان	۲	۷/۵۱۴	رشتخوار	۲	۲۶۴/۳۷۵	نیشابور	۲
۱۶/۴۲۶	بشرویه	۳	۵/۹۳۲	خوشاب	۳	۲۴۳/۷۰۰	سبزوار	۳
۳۹/۶۷۶	طیس	۴	۵/۸۸۴	فیروزه	۴	۱۴۰/۰۱۹	ترت حیدریه	۴
۴۲/۳۰۰	فردوس	۵	۲/۴۴۷	جغتای	۵	۱۰۰/۴۴۹	ترت جام	۵
۲۰۳/۶۳۶	بیرجند	۶	۱/۷۸۰	بایوه	۶	۵۶/۵۶۲	تایباد	۶
۴۲/۳۲۳	قائنات	۷	۳/۸۳۴	قوچان	۷	۴۲/۱۷۹	سرخس	۷
۱۸/۳۰۴	نهبندان	۸	۳/۱۰۸	ششتمد	۸	۴۰/۷۷۳	گناباد	۸
۸/۷۱۵	سربیشه	۹	۲/۷۴۴	داورزن	۹	۳۹/۵۱۵	فریمان	۹
۶/۱۶۸	زیرکوه	۱۰	۴۵۱۹	کاشمر	۱۰	۳۳/۱۸۹	خواف	۱۰
۵/۷۱۶	خوسف	۱۱	۱۱/۷۴۱	بجستان	۱۱	۵۳/۸۷۹	چناران	۱۱
۵/۴۶۰	درمیان	۱۲	۶/۱۸۶	بردسکن	۱۲	۳۶/۷۶۲	درگز	۱۲
۵/۱۴۳	سرایان	۱۳	۵۹/۴۹۰	اسفراین	۱۳	۳۶/۸۷۷	گلبهار	۱۳
۹۰۴۴	باخرز	۱۴	۲۲۸۹۳۱	بجنورد	۱۴	۱۸/۱۲۰	مه ولات	۱۴
۵۶۳۵	بینالود	۱۵	۱۹/۵۸۰	جاجرم	۱۵	۱۴/۷۸۳	جوین	۱۵
۱۸/۰۶۱	فاروج	۱۶	۵/۲۸۴	راز و چرگلان	۱۶	۱۳/۵۳۵	زبرخان	۱۶
۸/۶۲۵	صالح آباد	۱۷	۸۲/۶۸۹	شیروان	۱۷	۱۲/۷۵۱	خلیل آباد	۱۷

منبع: یافته‌های تحقیق

۵. شاخص‌های پژوهش

در این پژوهش ارزش افزوده ۴ بخش اقتصادی موجود در حساب‌های ملی کشور به‌عنوان شاخص مورد استفاده قرار گرفته است. این شاخص‌ها قرار ذیل در جدول ۲ به ترتیب کدها، بخش‌ها و شاخص‌ها نشان داده شده است.

جدول ۲. شاخص‌ها و کدهای معرف آن در فرایند انجام تحقیق

کد	بخش	شاخص
c1 ¹	کشاورزی	کشاورزی، شکار، ماهیگیری
c2	معدن	معدن (با نفت و گاز)
c3	صنعت	صنعت
c4	خدمات	عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، حمل‌ونقل و رستوران، فعالیت‌های مالی و بیمه و غیره

۶. معرفی مدل و شیوه محاسبه

روش تاپسیس اولین بار توسط هوانگ یون^۲ در سال ۱۹۸۱ معرفی شد. این روش یکی از بهترین روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه است که در این روش m گزینه به‌وسیله n شاخص مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (یزدان‌جو و ربیعی، ۱۳۹۵: ۶). اساس این روش، انتخاب گزینه است که کمترین فاصله را از جواب مطلوب مثبت و بیشترین فاصله را از جواب مطلوب منفی دارد (درانی و براتی، ۱۳۹۳: ۱۱۶).

۱.۶. معیارهای مقایسه

۱- تشکیل ماتریس تصمیم: گام اولیه این روش تشکیل ماتریس تصمیم است. ماتریس تصمیم این روش شامل یک تعداد معیارها و گزینه‌ها است. یک ماتریس که معیارها در ستون‌ها قرار می‌گیرند و گزینه‌ها در سطر هستند.

۱. کد شاخص کشاورزی جهت شناسایی نرم افزار ایکسپرت چویز

۲- بی‌مقیاس کردن ماتریس تصمیم: بی‌مقیاس کردن در روش تاپسیس با استفاده از نرم صورت می‌گیرد و به این صورت انجام می‌شود که هر درایه بر جذر مجموع مربعات درایه‌های آن ستون معیار تقسیم می‌شود.

$$n_{ij} = \frac{r_{ij}}{\sum_{i=1}^m r_{ij}^2}$$

۳- تشکیل ماتریس ضرایب: در این مرحله وزن هر شاخص را با استفاده از روش AHP دریافت می‌کنیم.

۴- ایجاد ماتریس بی‌مقیاس وزین: در این گام وزن معیارها که توسط روش AHP به دست آمده است را با ماتریس نرمال ضرب می‌کنیم تا ماتریس وزین حاصل شود.

$$V = N_D * W_{n*n}$$

۵- مشخص نمودن جواب مطلوب مثبت و منفی برای هر شاخص: لازم به ذکر است که در روش خطی مطلوب مثبت هر شاخص برابر با مقدار حداکثر (MAX) آن و مطلوب منفی هر شاخص برابر با حداقل (MIN) آن شاخص است.

۶- به دست آوردن میزان فاصله هر گزینه از ایدئال مثبت و منفی: برای محاسبه می‌توان از فاصله اقلیدسی استفاده کرد. فاصله اقلیدسی هر گزینه تا مطلوب مثبت و منفی، بر اساس فرمول‌های ذیل محاسبه می‌شود.

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_{ij}^+)^2}$$

$$d_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_{ij}^-)^2}$$

۷- محاسبه نزدیکی نسبی هر گزینه به ایده‌آل‌ها (CL*):

$$CL_i^* = \frac{d_i^-}{d_i^+ + d_i^-}$$

۸- رتبه‌بندی گزینه‌ها: هر گزینه که CL^* بزرگ‌تر باشد بهتر است.

۷. روش تحلیل سلسله‌مراتبی

از جمله کارآمدترین فن‌ها فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی است که در سال ۱۹۸۰ توسط فردی بنام توماس آل ساعتی مطرح شد (شاکری، ۱۳۹۵: ۳۸). هنگامی که عمل تصمیم‌گیری با چند گزینه رقیب و معیار تصمیم‌گیری روبه‌رو است، این روش می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. فرایند AHP ترکیب معیارهای کمی و کیفی را به طور هم‌زمان امکان‌پذیر می‌سازد. این روش بر اساس مقیاس‌های زوجی بنا شده است (نجفی و دیگران، ۱۳۹۵: ۹۳) و برای اجرای روش سلسله‌مراتبی (AHP) باید مراحل ذیل انجام شود؛

- ایجاد ساختار سلسله‌مراتبی؛

- انجام مقایسات زوجی؛

- تعیین اولویت‌ها؛

- بررسی ناسازگاری منطقی ماتریس قضاوت.

بعد از طی مراحل فوق وزن‌های نسبی محاسبه می‌شود. در ماتریس مقایسات زوجی، ابتدا مجموع هر ستون محاسبه شده و سپس ماتریس با تقسیم هر درایه بر مجموع ستون متناظرش نرمال می‌شود و در نهایت میانگین درایه‌های هر سطر از ماتریس نرمال شده و به‌عنوان وزن هر معیار محاسبه می‌شود. این مرحله توسط نرم‌افزار ایکسپرت‌چویز صورت می‌گیرد (ایزری و فغانی، ۱۳۹۲: ۴۸).

۸. مراحل مقایسه عملیاتی اجرایی تاپسیس در اولویت‌بندی سنجش ظرفیت ایجاد

رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمین

همان‌طوری که در بالا ذکر گردید اولین گام در روش تاپسیس تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری است. این ماتریس متشکل از سطرها (گزینه‌ها) و ستون‌ها (معیارها) است؛ که در جدول ۳ سطرها

نشان‌دهنده ۴ شاخص هستند و ستون‌ها نشان‌دهنده ۵۲ شهرستان‌های منطقه ۹ آمایش سرزمین است.

جدول (۳) ماتریس تصمیم‌گیری (میلیون ریال)

شماره	شهرستان‌ها	کشاورزی	صنعت	معادن	خدمات
۱	اسفراین	۵۷۰/۶۹	۱۶۳۹/۸۱	۶۰/۱۰	۲۵۰۸/۵۳
۲	بجنورد	۳۹۵/۰۹	۱۰۲۴/۸۸	۳۰/۰۵	۳۶۲۳/۴۴
۳	جاجرم	۳۰۷/۳۰	۱۷۶۹/۷۹	۶۰/۱۰	۲۶۷۵/۷۷
۴	راز و جرگلان	۱۳۱۶/۹۸	۶۱۴/۹۳	۶۰/۱۰	۲۹۵۴/۴۹
۵	شبروان	۹۶۵/۷۹	۱۰۲۴/۸۸	۳۰/۰۵	۲۸۹۸/۷۵
۶	فاروج	۷۴۶/۲۹	۱۱۰۶/۸۷	۳۰/۰۵	۳۰۶۵/۹۸
۷	گرمه	۴۳۸/۹۹	۱۴۳۴/۸۳	۶۰/۱۰	۲۹۵۴/۴۹
۸	مانه و سملقان	۱۰۵۳/۵۸	۱۰۶۵/۸۷	۳۰/۰۵	۲۷۳۱/۵۱
۹	بشرویه	۶۵۱	۴۳۸	۶۰	۱۹۹۹
۱۰	بیرجند	۱۸۴	۳۶۲	۱۸	۳۶۵۶
۱۱	خوسف	۸۵۹	۲۵۸	۵۳۰	۱۰۵۸
۱۲	درمیان	۶۰۸	۳۷۶	۱۵	۱۹۵۹
۱۳	زیرکوه	۱۲۰۱	۱۲	۱۰۷۳	۱۳۱۱
۱۴	سرایان	۷۳۱	۲۹۷	۳۴	۲۱۷۷
۱۵	سربیشه	۷۶۲	۴۴۷	۱۰۱	۱۱۹۶
۱۶	طَبَس	۶۰۲	۶۱۷	۲۶۳	۱۰۲۷
۱۷	فردوس	۴۳۸	۳۸۲	۳۵	۳۰۴۴
۱۸	قائنات	۵۵۸	۳۱۵	۲۳	۲۲۸۸
۱۹	نهبندان	۶۴۲	۲۶۰	۴۰۶	۲۳۰۵
۲۰	باخرز	۲۶۳/۹	۱۷۵/۶	۴/۶	۵۷۰/۷
۲۱	بجستان	۵۹۴/۶	۲۰۹/۲	۷/۹	۵۸۲/۶
۲۲	بردسکن	۱۴۹۸/۸	۵۸۲/۰	۶۵/۰	۱۷۸۰/۱
۲۳	بینالود	۴۶۲/۵	۱۰۱۰/۲	۰/۷	۳۸۰۸/۹

رتبه‌بندی ظرفیت‌های ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ... / محمد غفاری فرد | ۱۴۱

۲۵۳۲/۵	۳۴/۳	۱۷۰۴/۹	۱۰۶۵/۴	تایباد	۲۴
۴۲۳۹/۹	۱۶/۴	۲۴۹۵/۴	۱۴۷۱/۱	ترت جام	۲۵
۶۹۳۹/۳	۹۸/۰	۱۸۶۵/۸	۱۱۶۳/۶	ترت حیدریه	۲۶
۱۰۱۲/۴	۷۵/۴	۱۰۱۹/۸	۶۵۷/۹	جغتای	۲۷
۱۴۴۴/۷	۲۱/۶	۸۶۷/۳	۹۶۲/۰	جوین	۲۸
۲۴۹۵/۰	۶/۴	۱۵۸۵/۸	۹۳۸/۰	چناران	۲۹
۱۰۱۶/۴	۵/۷	۳۲۵/۰	۱۰۷۳/۰	خلیل آباد	۳۰
۳۳۷۴/۴	۱۳۱۴/۷	۶۲۵/۲	۱۱۹۷/۴	خواف	۳۱
۳۴۳/۵	۱۰/۱	۱۱۸/۶	۹۷۵/۸	خوشاب	۳۲
۳۷۰/۰	۱۴/۴	۱۰۶/۱	۴۹۱/۴	داورزن	۳۳
۱۵۵۷/۰	۱/۸	۴۷۹/۳	۴۶۹/۷	درگز	۳۴
۷۶۳/۴	۹/۱	۴۴۵/۳	۸۷۱/۴	رشتخوار	۳۵
۱۳۳۵/۴	۴۰/۳	۱۴۸۹/۲	۴۷۰/۲	زاوه	۳۶
۱۰۱۶/۱	۰/۵	۸۴۲/۰	۳۵۶/۰	زیرخان	۳۷
۱۰۲۶۱/۵	۵۴/۶	۲۴۳۵/۱	۱۳۲۹/۵	سبزوار	۳۸
۲۴۲۷/۳	۳۵۸/۵	۶۰۱/۸	۶۷۶/۳	سرخس	۳۹
۲۸۶/۳	۵/۵	۹۸/۱	۱۱۴/۱	ششتمد	۴۰
۵۶۵/۹	۱/۰	۱۰۶/۹	۱۹۷/۹	صالح آباد	۴۱
۲۲۹۰/۱	۱۶/۴	۱۳۸۸/۸	۷۲۲/۱	فریمان	۴۲
۴۷۸/۱	۷۴/۶	۴۲۹/۳	۳۶۹/۲	فیروزه	۴۳
۴۷۸۴/۴	۹/۴	۱۵۰۸/۵	۱۱۰۵/۲	قوچان	۴۴
۴۷۸۰/۳	۱۳/۴	۱۱۱۰/۲	۷۰۰/۰	کاشمر	۴۵
۵۰۲/۴	۰/۴	۱۴۵/۸	۴۴۲/۶	کلات	۴۶
۳۱۲/۸	۱/۵	۱۱۲/۵	۱۲۱/۹	کوه سرخ	۴۷
۱۲۱۵/۷	۰/۶	۷۴۱/۰	۷۰۱/۴	گلبهار	۴۸
۲۸۲۱/۶	۷۷/۹	۱۰۳۱/۴	۱۱۳۱/۳	گناباد	۴۹
۱۶۰۷۲۶/۴	۱۲۳/۳	۵۰۵۸۰/۰	۲۶۳۷/۸	مشهد	۵۰

۸۵۵/۵	۴/۶	۸۳۴/۷	۳۰۶۴/۰	مهولات	۵۱
۱۲۳۱۹/۳	۲۴/۴	۶۶۴۰/۹	۲۴۸۳/۷	نیشابور	۵۲
۲۶۳۹۷۹۷۱۰۷	۳۶۱۳۰۳۲/۵۳۷	۲۶۵۳۱۵۲۹۶۷	۵۴۴۰۳۱۳۸/۱۸	مجموعه	

منبع: یافته‌های تحقیق

ارقام اولیه ماتریس تصمیم‌گیری که ارزش افزوده چهار شاخص اقتصادی درج شده است، نشان می‌دهد در بخش کشاورزی، شهرستان‌های مهولات با رقم ۳/۰۶۴ (۷/۰۰۹)، نیشابور با رقم ۲۴۷۳/۷ (۶۸۲۵/۵) و مشهد با رقم ۲۵۳۷/۸ (۶/۰۳۴)، به ترتیب بیشترین ارقام این بخش را به خود اختصاص داده‌اند که در مجموع (۱۸/۷۲۵) ارزش افزوده توسط این سه شهرستان ایجاد شده است و همچنان در بخش شاخص صنعت، مشهد با رقم ۵۰/۵۸۰ (۵۰/۰۶۲)، نیشابور با رقم ۶،۶۴۰.۹ (۶/۸۳۵) و تربت‌جام با رقم ۲۴۹۵/۴ (۲/۵۶۸) به ترتیب بیشترین ارقام را در این بخش اقتصادی به خود اختصاص داده‌اند که در مجموع (۶۱/۴۶۷) ارزش افزوده توسط این سه شهرستان ایجاد شده است.

در بخش خدمات، شهرستان‌های مشهد با رقم ۱۶۰۷۲۶/۴ (۶/۲۸۸)، نیشابور با رقم ۱۲۳۱۹/۳ (۴/۳۱۴) و سرخس با رقم ۱۰۲۶۱/۵ (۳/۵۹۳) به ترتیب بیشترین ارقام این بخش را به خود اختصاص داده‌اند که در مجموع (۶۴/۱۹۴) ارزش افزوده توسط این سه شهرستان ایجاد شده است و همچنان در بخش معدن شهرستان‌های خواف با رقم ۱۳۱۴/۷ (۲۴/۲۹۳)، شیرکوه با رقم ۱۰۷۳ (۱۹/۷۲۸) و خوسف با رقم ۵۳۰ (۹/۷۹۳) به ترتیب بیشترین ارقام را در این بخش اقتصادی به خود اختصاص داده‌اند که در مجموع (۵۳/۹۱۵) ارزش افزوده در این سه شهرستان تراکم نموده است.

شکل ۳. وزن‌های به‌دست‌آمده از تاپسیس (AHP^۱) با گرفتن رأی خبرگان و متخصصین

باتوجه به شکل ۳ وزن‌های به‌دست‌آمده از تاپسیس (AHP^۲) مطابق نظر دوازده نفر از خبرگان و متخصصین در حوزه علوم اقتصادی و برنامه‌ریزی، شاخص کشاورزی با رقم وزن ۰/۴۲۱ را به خود اختصاص داده و در ردیف اول قرار گرفته است. شاخص معدن با رقم وزن ۰/۲۷۷ را به خود اختصاص داده و در رده دوم قرار گرفته است و شاخص خدمات با رقم وزن ۰/۱۵۷ را به خود اختصاص داده و در رده سوم قرار گرفته است و به ترتیب شاخص صنعت با گرفتن وزن ۰/۱۴۵ را به خود اختصاص داده و در رده آخر قرار گرفته است.

جدول (۴) ماتریس ایدئال

ماتریس ایدئال	کشاورزی	صنعت	معدن	خدمات
بلندترین حد	۰/۴۰۹۹	۰/۱۲۳۴۹	۰/۲۲۰۲	۰/۱۳۰۰
پایین‌ترین حد	۰/۰۰۱۵	۰/۰۰۰۰۱	۰/۰۰۰۰۳	۰/۰۰۰۱۵

منبع: یافته‌های تحقیق

باتوجه به جدول ۴، ماتریس ایدئال بالا، در شاخص اول بخش کشاورزی بالاترین حد (۰/۴۰۹۹) و پایین‌ترین حد (۰/۰۰۱۵) را به خود اختصاص داده است و بخش صنعت با بالاترین حد (۰/۱۲۳۴۹) و با پایین‌ترین حد (۰/۰۰۰۰۱) رقم را به خود اختصاص داده است. در بخش معدن هم با بالاترین حد (۰/۲۲۰۲) و پایین‌ترین حد (۰/۰۰۰۰۳) رقم را به خود اختصاص یافته است و در شاخص خدمات با بالاترین حد (۰/۱۳۰۰) و پایین‌ترین حد (۰/۰۰۰۱۵) رقم را به خود اختصاص داده است.

۱. یک روش تصمیم‌گیری چندمعیاره است.

جدول ۵) رتبه‌بندی ظرفیت‌های ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمین

درجه	شهرستان‌ها	عملکرد ایجاد ظرفیت‌های رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمین
۱	مشهد	۰/۵۹۳۲
۲	خواف	۰/۴۶۳۵
۳	زیرکوه	۰/۴۱۴۲
۴	مهولات	۰/۳۷۳۲
۵	نیشابور	۰/۳۳۷۶
۶	خوسف	۰/۲۴۶۲
۷	بردسکن	۰/۲۱۴۹
۸	ترتیب‌جام	۰/۲۱۰۶
۹	سبزوار	۰/۱۹۷۲
۱۰	راز و جرگلان	۰/۱۹۰۷
۱۱	نهبندان	۰/۱۸۹۹
۱۲	ترتیب‌حیدریه	۰/۱۷۶۴
۱۳	سرخس	۰/۱۶۹۰
۱۴	گناباد	۰/۱۶۷۰
۱۵	قوچان	۰/۱۵۹۱
۱۶	تایباد	۰/۱۵۴۳
۱۷	خلیل‌آباد	۰/۱۵۲۱
۱۸	مانه و سملقان	۰/۱۵۱۷
۱۹	شیروان	۰/۱۳۸۹
۲۰	طیس	۰/۱۳۸۴
۲۱	خوشاب	۰/۱۳۷۹
۲۲	جوین	۰/۱۳۷۲

رتبه‌بندی ظرفیت‌های ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ... / محمد غفاری فرد | ۱۴۵

۰/۱۳۳۹	چناران	۲۳
۰/۱۲۲۷	رشتخوار	۲۴
۰/۱۱۵۹	سربیشه	۲۵
۰/۱۰۵۹	فاروج	۲۶
۰/۱۰۳۰	سرایان	۲۷
۰/۱۰۱۵	فریمان	۲۸
۰/۰۹۸۵	کاشمر	۲۹
۰/۰۹۶۹	جغتای	۳۰
۰/۰۹۶۸	گلبهار	۳۱
۰/۰۹۳۴	بشرویه	۳۲
۰/۰۸۲۷	اسفراین	۳۳
۰/۰۸۲۶	درمیان	۳۴
۰/۰۷۹۸	بجستان	۳۵
۰/۰۷۵۲	قاینات	۳۶
۰/۰۶۴۱	زاوه	۳۷
۰/۰۶۳۵	داورزن	۳۸
۰/۰۶۲۱	گرمه	۳۹
۰/۰۶۰۱	بینالود	۴۰
۰/۰۵۹۹	درگز	۴۱
۰/۰۵۶۷	فردوس	۴۲
۰/۰۵۵۱	کلات	۴۳
۰/۰۵۴۲	فیروزه	۴۴
۰/۰۵۱۲	بجنورد	۴۵
۰/۰۴۵۳	جاجرم	۴۶

۰/۰۴۱۶	زبرخان	۴۷
۰/۰۲۵۷	باخرز	۴۸
۰/۰۱۷۶	بیرجند	۴۹
۰/۰۱۴۴	صالح‌آباد	۵۰
۰/۰۰۲۳	ششتمد	۵۱
۰/۰۰۱۶	کوه‌سرخ	۵۲

منبع: یافته‌های تحقیق

باتوجه به جدول ۵ رتبه‌بندی فوق و نتایج به‌دست‌آمده بدون ارزش‌افزوده نفت و گاز شهرستان‌های مشهد با گرفتن رقم ۰/۵۹۳ و خواف با گرفتن رقم ۰/۴۶۳ و زیرکوه با گرفتن رقم ۰/۴۱۴ این ارقام را به خود اختصاص داده‌اند و در ردیف اول، دوم و سوم قرار گرفته‌اند و همچنان شهرستان‌های صالح‌آباد با گرفتن رقم ۰/۰۱۴ و ششتمد با گرفتن رقم ۰/۰۰۲ و کوه‌سرخ با گرفتن رقم ۰/۰۰۱ این ارقام را به خود اختصاص داده است و در ردیف آخر قرار گرفته است.

۹. نتایج و پیشنهادها

در یک کشور اقتصاد منطقه‌ای دارای بخش‌های مختلف است که هر بخش آن‌ها دارای ظرفیت‌های متفاوتی هستند و به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم تغییر هر یک از این ظرفیت‌ها در رشد اقتصادی کل کشور نقش دارد. از این جهت شناسایی ظرفیت و مزیت‌های نسبی هر یک از بخش‌های اقتصادی استان‌ها و شهرستان‌ها در امر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای توسعه اقتصادی استان‌ها، شهرستان‌ها و مناطق امر لازم و ضروری است؛ بنابراین، دانستن ظرفیت و قدرت تولیدی در یک استان، شهرستان و یک منطقه در امر ایجاد ارزش‌افزوده در جریان رشد و توسعه اقتصادی امری مهم و ضروری است، زیرا این یک آگاهی و فرصتی برای انتخاب سیاست‌گذاری کارا را فراهم می‌کند.

پژوهش حاضر به‌منظور رتبه‌بندی ظرفیت و توانایی ایجاد رونق اقتصادی در منطقه ۹ آمایش سرزمین که بر اساس مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره با استفاده از ۴ زیرشاخص اقتصادی موجود

در حساب‌های ملی کشور در سال ۱۴۰۰ صورت‌گرفته است. این زیر شاخص‌های اقتصادی به چهار بخش تقسیم شده است که شامل کشاورزی، بخش صنعت، بخش معدن و بخش خدمات است که برای وزندهی و تعیین درجه اهمیت آن‌ها از مدل تحلیل سلسله‌مراتبی استفاده شده است. با استفاده از مقایسات زوجی چهار شاخص و وزن هر کدام آن‌ها مطابق نظر کارشناسان، خبرگان و متخصصین مشخص شد که بیشترین وزن را به ترتیب به بخش کشاورزی ۰/۴۲۱ و بخش معدن ۰/۲۷۷ به خود اختصاص دادند و همچنان کمترین وزن را خدمات ۰/۱۵۷ و بخش صنعت ۰/۱۴۵ را به خود اختصاص دادند.

نتایج به‌دست‌آمده از روش تاپسیس با ارزش‌افزوده نفت و گاز از جهت ایجاد رونق اقتصادی بین شهرستان‌های منطقه ۹ آمایش سرزمین، به ترتیب شهرستان مشهد با گرفتن ضریب ۰/۵۹۳ در اول قرار گرفت، به ترتیب شهرستان خواف با گرفتن ضریب ۰/۴۶۳ در رده دوم و همچنان شهرستان زیرکوه با کسب ضریب ۰/۴۱۴ در رده سوم قرار گرفته است و همچنان شهرستان‌های صالح‌آباد، ششتمد و کوهسرخ با گرفتن ضرایب ۰/۰۱۴، ۰/۰۰۲ و ۰/۰۰۱ در رده آخر قرار گرفته است.

باتوجه به نتایج به‌دست‌آمده پیشنهادهای ذیل را ارائه می‌شود:

- باتوجه به اهمیت اینکه شهرستان مشهد از لحاظ رونق و رشد اقتصادی در رده اول قرار گرفته است. اگر چه سیاستهای قطب با چالش‌های جدی روبرو می‌باشد و تبعات اجتماعی و فرهنگی در منطقه ایجاد می‌کند اما به دلیل پتانسیل بالای این شهرستان در ایجاد ارزش‌افزوده باید به‌صورت جدی و به‌عنوان قطب اقتصادی منطقه و سرریز منافع آن به سایر شهرهای منطقه مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گیرد.

- باتوجه به نقش اطلاعات و ارتباطات در ایجاد رونق اقتصادی، استفاده از خدمات بانکی، بازار سرمایه، منابع خارجی و توسعه تمام زیرساخت‌های دولت، بخش‌های بازرگانی و تجارت در گروه استفاده از فناوری اطلاعات مورد توجه قرار گیرد.

- شهرستان‌های درجه دوم و سوم (خواف و زیرکوه) نیز در اختیارشان فناوری وسایل تولیدی قرار گیرد تا رشد و رونق اقتصادی آن‌ها شکوفاتر و بیشتر شود.

- باتوجه به این که از دید خبرگان کشاورزی و معدن بیشترین وزن را به خود اختصاص داده بود، با اختصاص دادن بخشی از منابع مالی صندوق توسعه ملی به این بخش‌ها باعث ایجاد رشد و رونق اقتصادی در بخش کشاورزی و معدن شهرستان‌های منطقه شوند.
- باتوجه به اینکه شهرستان‌های صالح‌آباد، ششتمد و کوهسرخ در رده آخر قرار گرفته‌اند. دولتمردان و سیاست‌گذاران باید در این شهرستان‌ها در بخش‌های کشاورزی، معدن، خدمات و صنعت بودجه بیشتر را تخصیص دهند تا باعث رشد و شکوفایی این شهرستان‌ها شود.
- از ظرفیت سازمان‌های مردمی و فرهنگ‌سازی در سطوح مختلف آموزشی مدارس، دانشکده‌های علمی-کاربردی و هنرستان‌ها جهت مشارکت مردم در توسعه شهرستان‌های استفاده شود.
- استفاده از ظرفیت پارک‌های علمی و فناوری و مراکز رشد و شرکت‌های دانش‌بنیان جهت مشارکت آن‌ها در اصلاح و ارتقای استفاده بهینه از آن در بخش کشاورزی و صنعت استان
- افزایش مشارکت‌های مردمی در فرایند توسعه شهرستان از طریق واگذاری پروژه‌های دولتی و شبه‌دولتی به تعاونی‌ها و بخش مردمی همان شهرستان
- سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان برای ایجاد رشد و رونق اقتصادی در بین شهرستان‌های درجه آخر سیاست‌های حمایت از مناطق محروم را موردتوجه قرار دهند تا رونق اقتصادی در این شهرستان‌ها پدیدار شود.

منابع

- امیدوار، زینت، و مقدسی، رضا. (۱۳۹۸). برآورد ارزش افزوده بالقوه زیربخش‌های کشاورزی (مقایسه رهیافت‌های نوین و مرسوم). *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۲۷ (۱۰۵)، ۱۷۱-۲۰۴.
- ایزری، مهدی، و فغانی، فاطمه. (۱۳۹۲). کاربرد AHP و Topsis جهت اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر بروز فساد اداری و راهکارهای مقابله با آن. *تحقیق در عملیات و کاربردهای آن (ریاضی کاربردی سابق) دانشگاه آزاد اسلامی واحد لاهیجان*، ۱۰ (۱)، ۴۳-۵۷.
- بختیاری، صادق، و دهقان‌زاده، مجید. (۱۳۹۲). نقش فعالیت‌های صنعتی در توسعه اقتصادی رهیافت مدل داده - ستانده (مناطق شهری). *برنامه‌ریزی و بودجه*، ۱۸ (۲)، ۵۹-۷۹.
- جعفری صمیمی، احمد، و سادات نقوی، سمیه. (۱۳۸۷). بررسی مزیت نسبی ارزش افزوده‌ای بخش‌های اقتصادی در منطقه بر اساس عملکرد برنامه سوم توسعه. *دانش و توسعه*، ۱۵ (۲۳)، ۱-۲۴.
- جوانشیری، مهدی، نامداززاده، مسلم، و نبیونی، سیروس. (۱۴۰۰). شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر تحقق‌پذیری طرح‌های آمایش سرزمین (مطالعه موردی: استان رضوی). *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۱۲ (۴۲)، ۶۲-۸۷.
- حبیبی‌نسب، سیدمحمدابراهیم، موقری، هادی، و باسختا، مهدی. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر ارزش افزوده کارگاه‌های صنعتی با ده نفر کارکن و بیش‌تر. *تحقیقات اقتصادی*، ۹۲ (۴۵)، ۴۷-۶۴.
- خاکپور، براتعلی. (۱۳۸۴). بررسی وضعیت اقتصادی نواحی روستایی و تأثیر آن بر مهاجرت‌های روستایی شهرستان شیروان. *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۲ (۴)، ۱۵۹-۱۸۰.
- خنیفر، حسین. (۱۳۸۹). درآمدی بر مفهوم آمایش سرزمین و کاربردهای آن در ایران. *مجله آمایش سرزمین*، ۲ (۲)، ۵-۲۶.
- درانی، رفیعی، و براتی، جواد. (۱۳۹۳). نقش صنعت گردشگری در ایجاد اشتغال در استان رضوی. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱ (۲۵)، ۱۰۹-۱۳۴.

- رضانی، سیدمهدی، حاجی‌پور، میثم، و بهروزی، محمد. (۱۳۹۳). اولویت‌بندی بخش‌های اقتصادی استان جنوبی با استفاده از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP). *مجله اقتصادی*، ۱۴ (۱۰ و ۹)، ۸۲-۵۵.
- رولاند، جرال. (۱۳۹۶). *اقتصاد توسعه*. ترجمه محمد سلیمانی. تهران: کتاب نوین.
- سپهوند، فاطمه، و نادری، مهدی. (۱۳۹۹). راهکارهای توسعه مناطق روستایی در شهرستان نهاوند با تأکید بر متنوع‌سازی اقتصاد. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۲۴ (۹۴)، ۱-۳۲.
- سخایی، عمادالدین، فهیمی‌فر، فاطمه، و فهیمی‌فر، فرزاد. (۱۳۹۴). پایش عملکرد و رتبه‌بندی استان‌ها بر اساس شاخص‌های حوزه وزارت امور اقتصادی و دارایی. *مجله اقتصادی*، ۱۵ (۱۱ و ۱۲)، ۲۶-۵.
- شاکری، عباس. (۱۳۹۵). *اقتصاد کلان، نظریه‌ها و سیاست‌ها*. تهران: رافع.
- صادقی‌شاهدانی، مهدی، و غفاری‌فرد، محمد. (۱۳۸۸). بررسی مزیت‌های نسبی و تحلیل پژوهش ساختاری تولید ناخالص داخلی در شهرستان‌های کشور. *پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی*، ۷ (۵۰)، ۱۱۵-۱۳۶.
- عبدلی، قهرمان، راضیه، کاردگر، ابوطالب، کاظمی، و محمد مولایی، قلیچی. (۱۳۹۶). رتبه‌بندی استان‌های کشور از نظر ایجاد ارزش‌افزوده زیر بخش‌های اقتصادی براساس مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره (Viktor). *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۷ (۲۶)، ۱-۱۴.
- فرجی‌راد، خدر، و کاظمیان، غلامرضا (۱۳۹۶). تحلیل فضایی عوامل اجتماعی و فرهنگی پیشران و مانع آمایش و توسعه منطقه‌ای در استان خراسان شمالی. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۸ (۴)، ۱۷۲-۱۵۵.
- فشاری، مجید. (۱۳۹۵). عوامل مؤثر بر مدت‌زمان بقای رونق اقتصادی کشورهای منتخب سازمان همکاری اسلامی (رهیافت تحلیل بقا). *مدل‌سازی اقتصادی*، ۱۰ (۳)، ۹۷-۱۲۰.
- محمدزاده، پرویز، بهشتی، محمدباقر، و قاسملو، خلیل (۱۳۹۷). تحلیل تغییرات ساختاری و مزیت رقابت بخش‌های اقتصادی شهرستان‌های کشور با استفاده از مدل تغییر سهم پویایی و فضایی. *سیاست‌های اقتصادی*، ۲۶ (۸۸)، ۷۱-۱۰۶.

- محنت‌فر، یوسف، سلیمانی، حامد، و بابایی، سیدبیژن. (۱۳۹۴). تأیید ارزش‌افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی بر رشد اقتصادی استان‌ها در برنامه چهارم توسعه (با تأکید بر بخش کشاورزی) با استفاده از داده‌های تابلوی. *پژوهش‌نامه اقتصاد کلان*، ۱۰ (۲۰)، ۱-۱۶.
- موسوی، میرنجف، و کهکی، سادات فاطمه. (۱۳۹۵). اولویت‌سنجی شاخص‌های توسعه ایرانی-اسلامی در تحقق آمایش سرزمین در استان خراسان رضوی (با رویکرد عدالت‌محوری). *فصلنامه جغرافیا و توسعه*، ۱۴ (۴۵)، ۹۳-۱۲۰.
- موسوی، میرنجف، قادری، رضا، تقیلو، علی اکبر، و سادات کهکی، فاطمه. (۱۳۹۷). تدوین سناریوهای تحقق‌پذیری آمایش سرزمین استان رضوی. *آمایش سرزمین*، ۱۰ (۱)، ۶۵-۹۱.
- نجفی، امیرعباس، فرهنگ مقدم، بابک، نورزایی، عصمت‌الله، و موحدی، فاصمه. (۱۳۹۵). ارزیابی کمی و انتخاب سیستم بهینه اجرا جهت پروژه‌های آزادراهی با رویکرد AHP در وزارت راه و شهرسازی. *پژوهش‌نامه حمل‌ونقل*، ۱۳ (۱)، ۸۸-۱۰۰.
- وثوقی، فاطمه. (۱۳۷۷). منطقه‌بندی در ایران. *تحقیقات جغرافیایی*، ۴۹ (۵۰)، ۲۵-۴۶.
- یزدان‌جو، مینا، و ربیعی، مهناز. (۱۳۹۵). ارزش‌افزوده اقتصادی و ارزش‌افزوده بازار. *مجموعه مقالات کنفرانس جهانی مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم انسانی* ۱۰ (۳)، ۱-۱۲.
- Bettencort, M. (2010). Financial development and economic growth in Latin America: Is Schumpeter right? *Journal of Policy Modeling*, 34(12), 458-475.
- Castro, V. (2012). The duration of Economic expansions and recessions: more than duration dependence. *Journal of Macroeconomics*, 32(20), 347-365.
- Gao, Y., Zheng, Y., Hu, A., & Meng, G. (2015). Input-Output-Based Genuine Value Added and Genuine Productivity in China's Industrial Sectors (1995-2010), Institute of Development Economics. *Proceedings of the German Development Economics Conference*, 2(13), 132-151.
- Monchuk, D. C., Miraowski, J. A., & Hayes, D. J. (2007). An analysis of regional economic growth in the U.S. Midwest. *Review of Agricultural Economics*, 29(1), 17-39.
- Nicholas, A., Ghassen, M., Emmanuel, S., Ahdi, N. A., & Rangan, G. (2014). Dutch disease effect of oil rent on agriculture value added in middle east and north African (MENA) countries. *Journal of Energy Economics*, 45(3), 485-490.
- Odedokun, M. O. (1996). Alternative econometric approaches for analyzing the role of the financial sector in economic growth: Time-series evidence from LDCs. *Journal of Development Economics*, 50, 119-146.

- Wang, R., Bing, X., Suocheng, D., Zehong, L., Duoxun, B., & Zhang, W. (2021). Research on the spatial differentiation and driving forces of eco-efficiency of regional tourism in China. *Journal of Sustainability*, 13(1), 259-280.

